

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ**

**ПРЕГЛЕД РАДА
ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ**

**СА ОСВРТОМ НА РАД ПОДРУЧНИХ СУДОВА
ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ ЗА 2003. ГОДИНУ**

Уводне напомене

Прегледом рада Врховног суда Србије обухваћени су подаци о извршењу послова у овом суду у 2003. години као и основне карактеристике о стању послова и проблемима рада свих осталих судова опште надлежности на подручју Врховног суда Србије, према подацима из њихових извештаја. Оваква концепција омогућава да се у најбитнијим цртама сагледају и оцене укупни годишњи резултати рада наведених судова у остваривању њихових Уставом и законом утврђених функција.

Рад Врховног суда Србије и осталих судова опште надлежности у 2003. години одвијао се у оквиру Уставом и законом прописане надлежности и био усмерен на обезбеђивање и јачање уставности и законитости као и осигурање предуслова за остварење ових начела - ажурности, ефикасности и квалитета судског рада, те независности у поступању.

* * *

На територији Републике Србије постоји 169 судова опште надлежности: 138 општинских, 30 окружних и Врховни суд Србије који је највиши суд у Републици.

Према Одлуци о броју судија и судија поротника у свим овим судовима систематизовано је 2.425 судијских места од којих у општинским 1.884, у окружним 464 и у Врховном суду Србије 77 судијских места.

У току године престала је судијска функција већем броју судија (109) због навршења радног века (56), на лични захтев (35) или разрешењем због нестручног или несавесног вршења судијске дужности (18).

Због одлагања рока за почетак примене одредаба о организацији и надлежности Закона о уређењу судова, за упражњена судијска места у 2003. години (као ни претходне 2002. године), није благовремено вршен избор судија, тако да је у извештајној години велики број судова од општинских до Врховног суда обављао функцију у условима недовољне кадровске попуњености, што је отежавало њихов рад и утицало на ажурност и укупне годишње резултате рада.

Према оценама које произилазе из достављених извештаја, материјални положај судова је побољшан али недовољно да би био у складу са њиховом уставном и законском позицијом.

Посебно се од стране већег броја судова указује на проблем финансирања редовне делатности, које је у протеклој години било нередовно и недовољно. Заједничка је оцена да се у

том погледу стање погоршало у односу на 2002. годину. Средства за материјалне трошкове и нарочито за посебне намене, где спадају и трошкови кривичног поступка достављана су према могућностима Буџета, а не према стварним потребама судова, тако да су многи судови годину завршили са знатним износима неизмирених обавеза по разним основима.

У скоро свим извештајима се, такође, указује на проблем обрачуна и исплате судијских плата, с обзиром да током целе године обрачун није вршен на начин како је то прописано Законом о судијама већ према одредбама неповољнијег Закона о платама у државним органима, услед одбијања представника извршне власти да примени одговарајуће одредбе посебног закона којим је регулисан, између осталог, и материјални положај судија.

Истовремено се наглашава и неопходност побољшања материјалног положаја осталих запослених у судовима чије су плате недопустиво ниске у односу на обим, одговорност и тежину посла који обављају као и допринос који дају у постизању укупних резултата рада судова.

Од стране одређеног броја судова указује се на веома лоше смештајне услове, техничку неопремљеност, одсуство мера безбедности, а нерешавање стамбених питања истиче се као проблем у скоро свим извештајима.

Од значаја за рад судова је, свакако и квалитет прописа који се примењују. С обзиром на стање нашег правног система, нормативне претпоставке за рад судова и у 2003. години нису биле адекватне захтевима квалитетног и ефикасног обављања судске функције.

Општа је оцена да на судове у протеклој години није вршен притисак у смислу директног утицаја на одлучивање. Међутим, у неким извештајима се истиче да је било покушаја од стране носилаца страначких и политичких функција у оквирима локалне самоуправе да, посредно, изношењем паушалних и неаргументованих оцена о раду судова, кадровским и другим питањима, утичу и на поступање у појединим предметима. Такође се износи да су судови и током 2003. године трпели својеврстан притисак једног дела средстава информисања која су у неким случајевима из судске надлежности (за које је постојало интересовање шире јавности), на непринципијелан и непрофесионалан начин информисала јавност, подстакнута и неодмереним критикама рада судова, па и конкретних судских одлука, од стране појединих представника извршне власти.

Овакав однос према судској власти отежавао је рад судова и у супротности је са положајем судства у правном систему и међународним стандардима, као и уставним и законским гаранцијама његове независности.

Основне карактеристике стања и проблеми рада судова опште надлежности

У 2003. години код свих судова опште надлежности на територији Републике Србије било је у раду 1.626.794 предмета од којих је 1.174.977 новопримљених а 451.817 предмета је пренето као нерешено из ранијих година.

Новопримљени предмети распоређени су према стварној надлежности судова на следећи начин: код општинских судова 1.057.630 код окружних судова 95.987 и код Врховног суда Србије 21.360 предмета.

Подаци показују да је укупан број примљених предмета у 2003. години, у односу на претходну годину већи за 78.654 предмета (7,57%). До повећања прилива дошло је код свих судова и то код општинских за 69.787 предмета, код окружних за 8.475 и код Врховног суда за 392 предмета.

У општинским судовима повећање прилива одразило се код свих врста предмета осим у кривичном поступку према малолетницима. Повећање је у највећој мери изражено код предмета у извршном поступку – за 62.401 предмета а затим код парничних предмета у првостепеном поступку за 20.779 предмета.

У окружним судовима прилив је повећан код кривичних предмета у свим фазама поступка, затим код предмета у другостепеном парничном поступку као и код предмета управног спора. Повећање је највеће код другостепених кривичних предмета за 3.592 предмета и код другостепених парничних предмета за 3.166 предмета. Прилив је повећан и код управних предмета за 254 предмета. Прилив је незнатно смањен код предмета у кривичном поступку против малолетника као и у првостепеном парничном поступку.

У Врховном суду Србије прилив је повећан само код кривичних предмета и то за 1.104 предмета. Прилив је смањен код грађанских предмета за 511 и код предмета управног спора за 201 предмет.

Од укупног броја предмета у раду решено је 1.118.798 или око 69%. То је за 18.826 предмета више решено него у претходној години. Код општинских судова више је решено 11.318 предмета, код окружних 7.216 и код Врховног суда 292 предмета.

Остало је нерешено 507.996 предмета што је за 56.179 више него на крају претходног извештајног периода.

Број нерешених предмета је нешто изнад петомесечног прилива нових предмета (5,18) и представља незнатно погоршање укупне ажурности у односу на претходну годину (када је коефицијент ажурности био 4,94 месечног прилива).

Према устаљеним критеријумима за оцену ажурности судова, с обзиром на процесне одредбе, сматра се нормалним да се број нерешених предмета креће око тромесечног прилива одређене врсте предмета у првостепеном односно двомесечног прилива у другостепеном поступку.

У складу са овим критеријумима на подручју Врховног суда Србије број нерешених предмета према месечном приливу кретао се и то:

- истраге за око 4 месеца (у 2002. години око 3,9);
- првостепени кривични предмети за око 8,9 месеци (у 2001. години око 8);
- првостепени грађански предмети за око 9,5 (у 2002. години око 9,7);
- оставински предмети за око 2,6 месеца (у 2002. години око 2,8);
- другостепени кривични за око 1,9 месеца (у 2002. години око 2);
- другостепени грађански за око 1,8 (у 2002. години 1,0);
- управни спорови за око 7,3 месеци (у 2002. години 6,5);
- предмети извршења (грађански) за око 5,7 (у 2002. години 5,6).

Подаци показују да је ажурност, у односу на претходну годину, код већине предмета на приближно истом нивоу осим код предмета у првостепеном кривичном и другостепеном грађанском поступку, као и код предмета управног спора где је дошло до извесног погоршања што се одразило и на степен опште ажурности судова.

Више окружних судова завршило је годину без нерешених предмета у другостепеном поступку и у грађанској и кривичној материји или само у једној од њих. Без нерешених предмета у обе материје годину су завршили окружни судови у Врању, Лесковцу и Смедереву. У другостепеном кривичном поступку нема нерешених предмета Окружни суд у Јагодини, а окружни судови у Панчеву, Пожаревцу, Прокупљу, Ужицу и Чачку имају заостатке од свега 5-17 предмета у овом поступку. У другостепеном грађанском поступку годину су завршили без нерешених предмета окружни судови у Ваљеву, Зајечару, Крушевцу, Прокупљу, Пожаревцу, Новом Пазару, Ужицу и Чачку.

Добру ажурност окружни судови остварују и код предмета у истрази и то углавном испод двомесечног прилива.

Међутим, у првостепеном кривичном поступку мали број окружних судова има ажурност испод тромесечног прилива. Такву ажурност имају окружни судови у Зајечару (2,4), Лесковцу (2,5) и Ужицу (2,7).

Ажурност нешто изнад тромесечног прилива имају окружни судови у Пироту (3,2), Прокупљу (3,5), а затим са 3,9 месечног прилива окружни судови у Зрењанину и Сомбору. Код свих осталих окружних судова, ажурност се креће од четворомесечног до деветомесечног прилива нових предмета а Окружни суд у Сремској Митровици има нерешених предмета у

броју већем од четрнаестомесечног прилива, мада је овај суд поправио своју ажурност у односу на претходну годину када је она износила 15,89 месечног прилива.

У управној материји општи просек ажурности окружних судова је на нивоу тромесечног просечног месечног прилива нових предмета. Без нерешених предмета у овој материји годину су завршили Окружни суд у Ваљеву и Окружни суд у Лесковцу.

Подаци показују да се највећи број управних предмета пред окружним судовима решава у року од 3 месеца, а један део у року од 3-6 месеци. У мањем броју предмета поступак траје преко 6 месеци и то искључиво због неблагоприятне доставе списка од стране туженог органа, у неким случајевима ни после више ургенција.

Задовољавајући степен опште ажурности остварио је и одређен број општинских судова.

Међутим, посматрано по материјама, посебно код предмета у првостепеном кривичном и првостепеном парничном поступку, годинама актуелно стање неажурности општинских судова није битније поправљено. Тако у кривичној материји 45 општинских судова има заостатке од петомесечног до десетомесечног прилива, а 35 судова преко десетомесечног до двадесетомесечног прилива нових предмета. Највеће заостатке имају општински судови у Шиду (26,7), Сурдулици (22,4), Тополи и Инђији (20,00).

У грађанској материји 59 општинских судова има заостатке од петомесечног до десетомесечног прилива, а код 30 судова заостаци су преко десетомесечног до деветнаестомесечног прилива нових предмета. Највеће заостатке има Општински суд у Кучеву (20,2).

У претходној години најнеажурнији у овој материји био је Општински суд у Рашки који је у 2003. години видно поправио своју ажурност са 22,27 на 8,2 месечног прилива.

Ажурност испод тромесечног прилива у првостепеном кривичном и парничном поступку остварио је мали број општинских судова, међу којима су неки остварили и високу ажурност. Тако Општински суд у Сокобањи има коефицијент ажурности 0,9 у кривичној и 1,6 у парничној материји као и Општински суд у Књажевцу са 1,1 у кривичној и 2,8 у парничној материји. Ажурни су у првостепеном кривичном поступку општински судови у Кладову и Сјеници (1,4) у Димитровграду (1,9), Пријеполу (1,7), Тителу (2,3), Кикинди (2,5), Ковачици (2,6), Жабарима (2,2), Љубовији (2,1), а у парничној материји општински судови у Шиду (1,6), Богатићу (2,4), Бечеју (2,4), Тутину (2,4) и Сенти (2,8).

У односу на првостепени кривични и парнични поступак са евидентним стањем неажурности великог броја општинских судова знатно је боље стање, углавном код свих судова у области рада на оставинским и осталим ванпарничним предметима. Само један суд у овим материјама има заостатке преко десетомесечног прилива нових предмета (Нови Пазар).

Општи просек ажурности општинских судова у извршном поступку кад су у питању одлуке из грађанске материје, износи 5,7 месечног прилива. Број нерешених предмета је код већине општинских судова изнад тромесечног прилива, а одређен број судова има нерешених извршних предмета на нивоу већем од двогодишњег прилива - Крушевац (27,5), Крагујевац

(27,1), Топола (24,3), Велико Градиште (21,1). Насупрот томе, треба истаћи да је Четврти општински суд у Београду који прима више од половине укупног броја свих извршних предмета остварио ажурност са коефицијентом 0,66.

За неажурност судова има више разлога објективне и субјективне природе који се наводе у извештајима окружних судова.

Према изнетим оценама нерешена кадровска питања у највећој мери утичу на дужину трајања судског поступка, а у протеклој години непопуњеност судијских места била је изражена код великог броја судова. Уз ово се наводе и дужа одсуствовања услед болести или породилског одсуства.

И недостатак средстава за материјалне трошкове и посебне намене у доброј мери утиче на продужење трајања судског поступка, нарочито у предметима истраге и првостепеном кривичном поступку.

Осим овога, нарочито се истиче проблем вештачења, достава судских писмена, злоупотреба права од стране самих странака у поступку и уопште њихова процесна недисциплина, повећање прилива све тежих и сложенијих предмета, као и други фактори међу којима и више субјективних. Ту се наводе неиспуњавање оријентационих норми, недовољно ангажовање судија у припреми суђења у смислу претходног проучавања предмета, издавање нејасних и непрецизних наредби за вештачење, израда одлука по протеклу законских рокова и други. Истиче се и запажање да првостепени судови само у незнатном броју предмета где су у питању спорови мале вредности примењују посебне одредбе ЗПП-а предвиђене за ову врсту спорова.

Када је реч о ажурности судова незаобилазно је питање нерешених предмета из ранијих година који се према Судском пословнику сматрају старим предметима. Познато је да најнеажурнији судови имају и највише старих предмета, а стари предмети су најчешћи разлог због кога странке подносе бројне притужбе жалећи се на рад судова.

У 2003. години већина судова је поступила по упутству Врховног суда да стари предмети имају приоритет у раду. Овакав приступ решавању старих предмета, уз укључивање окружних судова у пружању стручне помоћи општинским судовима, дао је резултате јер је број најстаријих предмета смањен - према исказаним подацима у просеку за око 40-45% (уз напомену да има судова који ове податке нису исказали). У неким судовима је на старим предметима рађено више него што то показује број решених предмета, али су створени услови за њихово брзо окончање у наредном периоду. Добри резултати у решавању старих предмета постигнути су на подручјима окружних судова у Шапцу, Неготину, Београду, Крушевцу, Јагодини, Ваљеву, Чачку.

Међутим, и поред остварених добрих резултата у решавању старих предмета, код судова се и даље налази знатан број старих предмета и то према изнетим подацима око 85.150 предмета код општинских и око 2.770 предмета код окружних судова. То значи да у укупном броју нерешених предмета стари предмети учествују са око 17,35% што представља побољшање у односу на претходну годину. (И овде важи напомена да неки судови нису исказали податке о броју старих у односу на укупан број нерешених предмета).

Највећи број старих предмета је из области грађанског права и то предмети у првостепеном парничном и извршном поступку. Према подацима из извештаја види се да највећи број старих предмета потиче из периода од 1997-2001 године али и оних који потичу из ранијег периода односно у којима поступак траје преко 10 година.

За оцену укупних годишњих резултата рада судова опште надлежности од битног значаја је квалитет рада првостепених судова.

У кривичном и парничном поступку жалбом се побија свака трећа или четврта одлука општинских и скоро свака одлука окружних судова.

У 2003. години против првостепених одлука изјављено је 86.986 жалби вишим судовима.

Од укупног броја разматраних одлука окружних судова у кривичној материји, проценат потврђених првостепених пресуда повећан је у односу на претходну годину и износи 54,35% (у 2002. години био је 48,72%), а смањен је број укинутих пресуда са 23,57% у 2002. години на 18% у 2003. години. Број преиначених пресуда је скоро на истом нивоу као и претходне године и износи 27% (у 2002. години 27,21%), с тим што је казна у 63,4% предмета поштрена, а у 36,6% ублажена.

У грађанској материји проценат потврђених пресуда у 2003. години износи 58,57% (у 2002. години 55%) с тим што је у радним споровима потврђено 57,84% а у осталим грађанским споровима 59,20% одлука. Процент укинутих одлука смањен је са 13% у 2002. години на 10,69 у 2003. години (у радним споровима он износи 13,45%, а у осталим 9,73%).

На основу ових података произилази да је рад окружних судова у 2003. години побољшан и у кривичној и у грађанској материји.

Добар квалитет рада окружних судова у управној материји одржан је на приближно истом нивоу са незнатно мањим процентом потврђених одлука од 72% (у 2002. години 74%).

Што се тиче општинских судова подаци показују да је квалитет рада веома неуједначен од суда до суда па и на нивоу истог окружног суда. Код неких општинских судова дошло је до извесног побољшања квалитета рада у кривичној или грађанској материји (ређе у обе материје), док је код других дошло до пада квалитета. Гледајући у целини квалитет рада је и даље бољи у кривичној него у грађанској материји.

Подаци показују да је у кривичној материји од укупног броја ожалбених одлука потврђено у просеку око 53% одлука, укинуто око 27% и преиначено око 20% што значи да је квалитет одржан на нивоу претходне године. Неки општински судови имају квалитет знатно изнад просека са потврђених од 65% до 76% одлука (Панчево, Неготин, Нови Сад) и укинутих од око 10% (Ваљево). Има међутим, општинских судова који немају потврђених ни 50% одлука, а укида им се од 25% до 52% одлука.

У грађанској материји просек за подручне општинске на нивоу окружног суда креће се у распону од 45% до 60% потврђених и 25% до 40% укинутих с тим што претеже проценат од 30% до 40% укинутих одлука. И у грађанској материји неки општински судови имају квалитет знатно изнад просека са око 75% потврђених одлука (Краљево).

На основу исказаних података може се закључити да квалитет рада већег броја општинских суда не задовољава, нарочито у грађанској материји.

Посматрано појединачно по судијама, квалитет рада великог броја судија општинских судова креће се у границама исказаног просека судова. Један број судија општинских судова остварује квалитет знатно изнад просека са преко 70% до 100% потврђених одлука. Насупрот овима није мали број судија чији је квалитет рада знатно испод просека међу којима има судија којима се потврђује до 30% а укида 70% до 87% одлука.

Са становишта законских разлога укидања одлука општа је оцена да су узроци томе најчешће пропусти у примени процесног и материјалног права. Нарочито се велики број одлука укида због битне повреде одредаба кривичног или парничног поступка.

Осим тога, и даље се знатан број предмета у жалбеном поступку враћа општинским судовима неразмотрен ради отклањања процесних недостатака. (Ваљево 33,8%, Београд 11,88%).

Незадовољавајући квалитет рада са своје стране утиче и на ажурност судова јер се укидањем одлука и враћањем предмета на поновно суђење повећава укупан број предмета у раду.

Да би се квалитет рада општинских судова довео у виши ниво предузимају се мере за стручно усавршавање судијских кадрова кроз све познате форме рада, при чему се посебно указује на обавезу непрекидног рада на сопственом стручном усавршавању.

Што се тиче квантитета рада судија подаци показују да је у протеклој години дошло до побољшања индивидуалног учинка судија кад је реч о испуњењу оријентационих норми. За разлику од ранијег дужег временског периода када већина судија општинских судова није остваривала квантитет на нивоу оријентационих норми, у 2003. години тај број је далеко мањи, односно већи број је не само испунио већ у мањој или већој мери и пребацио оријентациону норму.

Подаци за судије окружних судова показују да су скоро све судије ових судова остваривале пребачај оријентационе норми, у неким случајевима и преко 300%. Иста оцена се односи и на већину председника како окружних тако и општинских судова.

Осим тога, из више извештаја произилази закључак да је, у односу на ранији период, постигнут знатно бољи степен ажурности у благовременој изради судских одлука.

Кретање предмета из области кривичног права

Из кривичне материје код свих општинских судова примљено је 56.068 предмета, а код окружних 4.636 односно код свих судова 60.704 првостепених кривичних предмета, што је за 710 предмета више него у 2002. години. Са нерешеним предметима пренетим из ранијих година било је у раду код окружних и општинских судова 102.010 првостепених кривичних предмета. У исто време решено је у првом степену 55.580, а остало нерешено 45.041 предмета.

У односу на претходну годину мање је решено 3.869 предмета, а број нерешених на крају године повећан је за 4.420 предмета.

Осим тога, судови су имали у раду 62.292 предмета истраге што је за 3.885 предмета више него у претходној години. Решено 46.250, а остало нерешено 16.001 предмет. Више је решено 2.092 предмета.

У 2003. години код окружних судова и Врховног суда Србије примљено је 25.178 другостепених кривичних предмета. Решено је 24.554, а остало нерешено 4.158 другостепених кривичних предмета.

Према томе, на крају 2003. код свих судова остало је нерешено укупно 65.200 кривичних предмета (око 6.592 предмета више него претходне године).

У складу са Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала и Законом о организацији и надлежности државних органа у поступку против учинилаца ратних злочина у Окружном суду у Београду формирано је Посебно одељење за сузбијање организованог криминала као и Веће за ратне злочине.

У току 2003. године у раду истражних судија Посебног одељења било је укупно 15 предмета, а решено је 13 предмета.

У првостепеном кривичном поступку у раду овог одељења било је укупно 13 предмета од којих су до краја године решена два (спајањем предмета).

У раду Већа за ратне злочине у току 2003. године била су два истражна предмета од којих је један решен а у првостепеном кривичном поступку у овом већу у раду су два предмета.

На основу одредаба Закона о сарадњи СРЈ са Међународним трибуналом за кривична гоњења лица одговорних за тешко кршење међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године, Окружни суд у Београду поступао је и поводом одређеног броја ових предмета.

Што се тиче структуре кривичних дела, према подацима из извештаја, у првостепеном поступку против пунолетних извршилаца кривичних дела, код окружних судова била су најбројнија кривична дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога и омогућавања уживања опојних дрога, затим кривична дела против имовине са елементима насиља, (у највећем броју разбојничке крађе и разбојништва и тешки облици ових дела), као и

кривична дела из члана 33. Закона о оружју и муницији Републике Србије. Ове три групе кривичних дела биле су заступљене у укупном криминалу са преко 50%.

У значајном броју била су заступљена и кривична дела убиства из члана 47. КЗС, а затим кривична дела фалсификовања новца из члана 168. Кривичног закона Југославије и кривична дела примања мита из члана 179. истог закона.

Код општинских судова, у првостепеном кривичном поступку против пунолетних извршилаца била су најбројнија кривична дела против имовине (чл.165. до 1846 КЗС), затим кривична дела против безбедности јавног саобраћаја и кривична дела против јавног реда и правног саобраћаја. Иза ових, највише су заступљена кривична дела против живота и тела, кривична дела против привреде и кривична дела против части и угледа. Остала кривична дела заступљена су у мањем броју.

Што се тиче предмета у којима се као извршиоци појављују малолетници, подаци показују да је њихов број смањен у односу на претходну годину. Пред свим окружним и општинским судовима у 2003.години примљено је 3.168 ових предмета, што је за 954 предмета мање него у 2002. години. До смањења прилива дошло је углавном код општинских судова док је код окружних судова прилив смањен за само три предмета.

Ако се упореде подаци о броју примљених предмета у којима се као извршиоци појављују малолетници за последње три године, види се да је од 2000. године (у којој је било 5.946 ових предмета) сваке године регистровано њихово смањење, што значи да је у овом периоду број тих предмета значајно смањен.

Анализа структуре извршених кривичних дела показује да малолетници најчешће врше имовинска кривична дела, често и најтежа са елементима насиља, а све су заступљенија и кривична дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога и омогућавање уживања опојних дрога.

Казнена политика

У извештајима о раду окружних и општинских судова за 2003. годину исказани су и подаци о изреченим санкцијама извршиоцима кривичних дела. Податке о кривичним санкцијама, према јединственој табели, исказала је већина судова, два суда су доставила збирне податке без означавања кривичних дела за која су санкције изречене, а у једном броју извештаја нису табеларно исказани тражени подаци. Због тога, подаци о укупно изреченим санкцијама се не могу узети као апсолутни већ приближни стварном броју. Ово и са разлога што су неки судови податке исказали према правноснажно, а неки према неправноснажно изреченим санкцијама. Међутим, непотпуност достављених података не може битно утицати на оцену казнене политике судова, тако да се из изнетих података могу доносити одговарајући закључци.

У овом извештају посебно су исказани подаци за окружне, посебно за општинске судове, затим казнена политика Врховног суда Србије и посебно подаци за кривична дела за која је установљено трајно праћење казнене политике.

А. Подаци за окружне судове

Окружни судови су у 2003. години, према достављеним подацима, изrekli кривичне санкције према 2433 лица. За 2283 лица исказани су подаци према врсти кривичних дела, врстама и висини изречених санкција, а за 150 лица подаци су исказани по врсти и висини санкција, али без означавања кривичних дела.

По структури кривичних дела за која су изречене кривичне санкције, најбројнија су кривична дела недозвољена производња и стављање у промет опојних дрога и омогућавање уживања опојних дрога (857 осуђених или 35,22%), затим кривична дела против имовине (у највећем броју разбојништво и тешки облици овог дела), а за ову групу дела изречене су санкције према 649 лица (26,67%). По броју осуђених лица на трећем месту су кривична дела из члана 33. Закона о оружју и муницији (195 осуђених), затим кривично дело убиства из члана 47. КЗС (160 осуђених) и кривична дела фалсификвања новца из члана 168. Кривичног закона Југославије и примање мита из члана 179. истог закона.

Према исказаним подацима произилази да кривична дела у вези дроге, оружја и муниције и разбојништва прелазе 50% укупно изречених кривичних санкција за сва кривична дела. Ова група кривичних дела је и током 2000. године и претходних година била најбројнија у структури изречених санкција, па ово оправдава установљено трајно праћење казнене политике за ову врсту дела, а у овом извештају подаци о кривичним санкцијама биће исказани посебно.

Од укупно изречених 2433 кривичне санкције, 568 - (19,3%) је условних осуда, 79 новчаних казни, а остало су казне затвора. Укупно 1886 лица је осуђено на казну затвора (или 77,51%). Из ових података се може закључити да и проценат условних осуда примењиван у мањем обиму, што је констатовано и у извештају о раду за 2002. годину, а то значи да је казнена политика окружних судова претходних година поштрована. Казна затвора у највећем броју изречена је у распону од преко једне до три године (630 осуђених лица), затим преко шест месеци до једне године (556 лица), преко три до шест месеци (243 лица), 86 лица је осуђено на казну затвора до три месеца, 99 лица на казну затвора преко пет до десет година, 54 је осуђено на преко 10 до 15 година, 22 лица на казну затвора од 20 година и три лица на казну затвора од 40 година.

Приликом изрицања кривичних санкција судови су примењивали законске одредбе о ублажавању казни код свих врста кривичних дела, али је законитост у изрицању санкција испоштована.

Б. Одлуке Врховног суда по жалбама против првостепених пресуда окружних судова којима су изречене кривичне санкције

Према подацима које су окружни судови исказали у својим извештајима о раду о исходу жалбеног поступка код Врховног суда Србије против пресуда окружних судова, произилази да је у 2003. години Врховни суд правноснажно одлучио у односу на 1239 осуђених лица. Како у односу на 356 лица нису изјављене жалбе против првостепених пресуда окружних судова којима су изречене кривичне санкције извршиоцима кривичних дела, произилази да је у 2003. години правноснажно осуђено 1595 лица. При томе треба имати у виду да недостају подаци о томе за један број судова, али, као што је напред истакнуто, ово битније не утиче на оцену казнене политике окружних судова и Врховног суда Србије у наведеној години.

Од укупно правноснажно осуђених 1239 лица, за која су изјављене жалбе, Врховни суд је у односу на 837 лица (67,55%) првостепене пресуде окружних судова потврдио, а преиначио у односу на 402 лица првостепене пресуде преиначио у вези одлуке о кривичној санкцији (32,44%). Код преиначених одлука према 258 лица (64%) казне су повећане, према 118 лица (29,35%) казне су смањене, а према 26 лица (6,46%) изречене су условне осуде.

Из података о преиначујућим пресудама од стране Врховног суда произилази да је овај суд у знатном обиму поштравао казнену политику у односу на казнену политику окружних судова. Посебно код тога треба истаћи да је у највећем броју казна поштравана за кривична дела против имовине и кривична дела која се односе на дрогу, што је и оправдано с`обзиром на укупно учешће ових кривичних дела у укупном криминалу.

НАПОМЕНА: За кривична дела из члана 245. и 246. КЗЈ, члана 167, 168. и 169. КЗС и члана 33. ЗООМ-а, исказаће се посебни подаци о казненој политици, а у складу са закључком од јула 2002. године о праћењу казнене политике за ову групу кривичних дела.

В. Подаци за општинске судове

У 2003. години општински судови су изrekli кривичне санкције према 24834 лица (број осуђених је нешто већи с`обзиром на то да за један број општинских судова нису достављени потпуни подаци о изреченим санкцијама што не утиче битније на оцену казнене политике ових судова).

Према структури кривичних дела за која су санкције изречене најбројнија су кривична дела против имовине (члан 165. до 1846 КЗС). Осуђено је 7336 лица (29,54%), затим долазе кривична дела против безбедности јавног саобраћаја (члан 195. до 201. КЗС) за која је осуђено 4154 лица (16,72%), а потом кривична дела против јавног реда и правног саобраћаја (члан 213. до 241. КЗС), за која је осуђено 3278 лица (13,19%).

За кривична дела против живота и тела (члан 49. до 50. КЗС) осуђено је 2825 лица (11,37%). У знатном броју су заступљена кривична дела против привреде (члан 136. до 1636) за која је осуђено 1924 лица (7,74%). Од осталих кривичних дела у нешто већем броју су кривична дела против части и угледа (члан 92. до 102. КЗС) за која је осуђено 1120 лица, док су остала кривична дела заступљена у мањем обиму. Тако за кривична дела против службене дужности осуђено је 936 лица, за кривична дела из члана 33. Закона о оружју и муницији осуђено је 424 лица и тако даље.

Од укупно осуђених 24834 лица условна осуда је изречена према 12078 лица (48,63%), новчана казна је изречена према 6235 лица (25,10%), судска опомена према 233 лица (0,93%), а према 6288 лица (25,32%) изречена је казна затвора.

Казна затвора је изречена у највећем проценту извршиоцима кривичних дела против имовине, против живота и тела и против јавног реда и правног саобраћаја, као и против безбедности јавног саобраћаја. Највише осуђених на казну затвора је до три месеца 2077 лица, затим преко три до шест месеци укупно 1975 лица, преко шест месеци до једне године 1567

лица, преко једне до три године 603 лица, 57 лица је осуђено на преко три до пет година и 9 лица је осуђено преко пет до десет година.

Подаци о изреченим кривичним санкцијама у поступку код општинских судова указују на тенденцију пораста броја изречених новчаних казни, што је констатовано и у извештају о раду за 2002. годину, а која кривична санкција у претходним годинама је врло ретко примењивана. Такође је присутна и тенденција смањења броја изречених условних осуда при чему је овом смањењу највероватније допринео број изречених новчаних казни. Ово с`тога, што у погледу процента изречених казни затвора последњих година нема знатнијег повећања ове санкције.

Од укупно осуђених 24834 лица жалбе нису изјављене у односу на 6374 лица (25,66%).

Жалбе против првостепених пресуда општинских судова изјављене су у односу на 5409 осуђених лица. Окружни судови су одлучујући о жалбама против наведених пресуда према 3812 лица (70,47%) првостепене пресуде потврдили, а према 1597 лица првостепене пресуде преиначили (29,52%). Код преиначених санкција према 1106 лица казне су повећане (69,25%), према 370 лица (23,16%) казне су смањене и према 121 лицу (7,57%) изречена је условна осуда.

Подаци о исходу поступка по жалбама код окружних судова указују да су окружни судови знатније поштравали казнену политику, па с`обзиром на ово и чињеницу да у знатном проценту нису изјављене жалбе против првостепених пресуда општинских судова, може се закључити да је казнена политика судова за кривична дела из надлежности општинских судова била прилагођена друштвеној опасности извршених кривичних дела и њихових извршиоца. Наиме, код оцене казнене политике општинских судова треба имати у виду и структуру кривичних дела за која су кривичне санкције изречене.

Г. Подаци о изреченим кривичним санкцијама за кривична дела за која је установљено посебно праћење

Сагласно постигнутом договору, од јула 2002. године, у Врховном суду Србије установљено је редовно праћење казнене политике за кривична дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 245. Кривичног закона Савезне Републике Југославије, омогућавање уживања опојних дрога из члана 246. истог Закона, разбојничке крађе (члан 167), разбојништва (члан 168) и тешки случајева разбојничке крађе и разбојништва (члан 169) Кривичног закона Републике Србије и члана 33. Закона о оружју и муницији.

Поци о изреченим кривичним санкцијама првостепеним пресудама окружних судова за наведена кривична дела и подаци о исходу жалбеног поступка против тих пресуда код Врховног суда Србије, коришћени су увидом у предмете Кж. I, Врховног суда у којима је овај суд правноснажно одлучио о жалбама у 2003. години.

Г-1 Подаци за кривична дела из члана 245. и 246. Кривичног закона Савезне Републике Југославије

Законом о изменама и допунама Кривичног закона Савезне Републике Југославије, чија примена је почела 12. априла 2003. године, измењен је назив овог закона у Основни кривични закон (ОКЗ), а измењен је и назив кривичног дела из члана 245. тако да гласи: "**Неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога**".

Истим изменама повећане су кривичне санкције, посебно за став 1. и став 2. члана 245, а инкриминисане су и радње неовлашћеног држања супстанција или препарата који су проглашени за опојне дроге – став 3. наведеног члана. И у члану 246. наведеним изменама дошло је до повећања законског минимума и максимума прописане казне затвора.

Пошто су у поступку по жалбама код Врховног суда Србије у 2003. години за наведена кривична дела, у највећем броју биле пресуде по којима су кривичне санкције изречене за кривична дела из члана 245. и 246. Кривичног закона СРЈ (КЗЈ), то ће у овој анализи и бити коришћен ранији назив наведеног закона, што нема битног утицаја на оцену казнене политике.

Према подацима из Кж.І предмета Врховног суда Србије, правноснажно решених у вези изречених кривичних санкција, произилази да је првостепеним пресудама окружних судова за кривична дела из члана 245. и 246. КЗЈ било осуђено 669 лица. Од тога, према 181 лицу изречена је условна осуда (27,05%), изречене су две новчане казне за кривично дело из члана 245. став 3. ОКЗ, а 486 лица су осуђена на казну затвора (72,46%). На казну затвора преко шест месеци до једне године осуђено је 150 лица, на затвор од три до шест месеци осуђено је 180 лица, а преко једне до две године 111 лица на казну затвора од три месеца осуђено је 76 лица, по тринаест лица на преко две до три и преко три до пет година, а пет лица је осуђено на казну затвора од преко пет до десет година.

Према подацима у списима предмета произилази да је 313 лица осуђено у вези марихуане, 285 лица за хероин и 71 лице за остале дроге (најчешће екстази, а један мањи број за кокаин и друге дроге).

Од укупно 669 осуђених лица за 15 није било жалби. Жалбе су изјављене у односу на 654 лица.

Јавни тужиоци су поднели 347 жалби (51,86%), а у корист оптужених изјављено је 498 (74,43%).

Одлучујући о жалбама против првостепених пресуда окружних судова, Врховни суд је према 443 лица (67,73%) првостепене пресуде потврдио, а према 211 лица (32,26%) првостепене пресуде преиначио. Од укупно преиначених 211 кривичних санкција, казне су повећане према 173 лица (81,99%), према 28 лица (13,27%) казне су смањене, а према 10 лица (4,73%) изречене су условне осуде.

Наведени подаци о проценту преиначених првостепених пресуда окружних судова у вези изречених кривичних санкција извршиоцима ове групе кривичних дела, указују да је Врховни суд у знатном броју поштравао казнену политику у односу на кривичне санкције изречене од старане окружних судова. На потребу поштравања казнене политике несумњиво указује чињеница да је укупан број осуђених лица за ова кривична дела у односу на број осуђених за сва кривична дела из надлежности окружних судова, на првом месту. Код овога треба истаћи да је наведеним изменама Кривичног закона СРЈ, које се примењује од 12. априла 2003. године дошло и до законског поштравања казнене политике, повећањем минимума и максимума прописаних казни, што ће сигурно, у наредном периоду утицати и на оштрију казнену политику окружних судова и Врховног суда Србије.

Г-2. Подаци за кривична дела разбојничке крађе, разбојништва и тешких облика ових дела

На основу података из Кж.І предмета, у којима је Врховни суд правноснажно одлучио по жалбама против осуђујућих пресуда окружних судова произилази да је за ову групу кривичних дела правноснажно осуђено 583 лица (према подацима који су исказали окружни судови у извештајима о раду за 2003. годину осуђено је 649 лица, с`тим да за 12 лица није било жалби, тако да се разлика у наведеном броју осуђених и броју осуђених по правноснажним пресудама појављује у толико што су у исказаном броју од стране окружних судова обухваћене неке неправноснажне одлуке).

Од укупног броја осуђених за ову групу кривичних дела, 391 лице је осуђено за разбојничку крађу и разбојништво, 192 лица је осуђено за тешке облике ових дела од којих 158 за блажи а 34 лица за најтежи облик.

За разбојничку крађу (члан 167. КЗС) и разбојништво (члан 168. КЗС), окружни судови су изrekli 66 условних осуда (16,87%), а 325 лица (83,12%) осуђено је на казну затвора у трајању од три месеца до 15 година (**преглед изречених санкција детаљније је исказан у табели 1. која је саставни део ове анализе**).

За ова два кривична дела у односу на осам лица није било жалби против првостепених пресуда окружних судова.

Јавни тужиоци су поднели 211 жалби (53,96%), а у корист оптужених изјављена је 291 жалба (74,42%).

Одлучујући о жалбама Врховни суд је потврдио првостепене пресуде према 241 осуђеном лицу (62,92%), а према 142 лица (37,07%) преиначио је првостепене пресуде у вези одлуке о кривичним санкцијама. Од укупно преиначених одлука према 115 лица (80,98%) казна је повећана, према 25 лица (17,60%) казна је смањена и према 2 лица (1,40%) изречена је условна осуда.

Исказани подаци у вези преиначених кривичних санкција одлукама Врховног суда указују на висок проценат повећања казни у односу на изречене казне првостепеним пресудама, а што значи да је овај суд знатно поштравао казнену политику. При томе треба истаћи да је изменама Кривичног закона Републике Србије, које се примењују од 12. априла 2003. године, дошло до законског поштравања казнене политике повећањем минимално запрећених казни за ову групу кривичних дела, што је највероватније, али у незнатном проценту, утицало и на поштравање казнене политике у поступку по жалбама.

За тешке случајеве разбојничке крађе и разбојништва из члана 169. Кривичног закона Републике Србије (КЗС) осуђено је укупно 192 лица, од тога 158 лица за став 1, а 34 лица за став 2. наведеног члана. Изречене су казне затвора у распону од једне године до 40 година, а за најтежи облик овог дела првостепеним пресудама према два лица биле су изречене смртне казне. Овде треба истаћи да за став 1. и став 2. члана 169. КЗС не постоји могућност изрицања мање од једне године затвора. Изменама Кривичног закона СРЈ и кривичног закона Републике Србије, од марта месеца 2002. године, не постоји могућност изрицања смртне казне и казне затвора од 20 година, а ово је утицало на одлуке Врховног суда по жалбама против првостепених пресуда којима су наведене санкције биле изречене пре ступања на снагу истог закона.

За кривично дело из члана 169. став 1. КЗС од осуђених 158 лица према 38 лица изречена је казна затвора у распону од по преко две до три године и од по пет до десет година, у односу на по 29 лица казна затвора се кретала од једне године и преко једне до две године, 23 лица су осуђена на преко три до пет година и једно лице на преко десет до петнаест година.

У односу на четири осуђена лица није било жалби.

Јавни тужиоци су поднели 56 жалби (35,44%) а у корист оптужених изјављена је 141 жалба (89,24%).

Одлучујући о жалбама, Врховни суд је према 129 лица потврдио првостепене пресуде, а према 25 лица првостепене пресуде преиначио у односу на кривичне санкције (16,23%). Од тога према 16 лица (64%) казне су повећане, а према 9 лица (25%) казне су смањене.

За најтеже случајеве разбојничке крађе и разбојништва (169. став 2. КЗС) првостепеним пресудама осуђено је 34 лица и то по једно лице на казну затвора преко једне до две године, преко две до три године и преко три до пет година, 7 лица је осуђено на преко пет до десет година, 18 на преко 10 до 15 година, а по два лица су осуђена на казну затвора од 20 и 40 година и два лица на смртну казну.

Јавни тужиоци су поднели 20 жалби (58,82%), а у корист оптужених изјављено је 33 жалбе (97,05%).

Врховни суд је одлучујући о жалбама потврдио првостепене пресуде према 20 лица, а према 14 лица је преиначио одлуке о изреченим санкцијама. Наиме, поступајући по службеној дужности овај суд је уместо изречене две смртне казне оптуженима изрекао казну затвора од по 40 година, а у односу на два осуђена лица на казну затвора од 20 година, једном лицу је изречена казна затвора од 40 година, а једном казна затвора од 15 година. Од 18 осуђених на казну затвора од 10 а мање од 15 година, према четири лица је казна повећана изрицањем казне затвора од 15 година (**детаљнији подаци се налазе у приложеној табели**).

Г-3. Подаци за кривична дела из члана 33. Закона о оружју и муницији

За ово кривично дело окружни судови су изrekli кривичне санкције према 172 лица. Од тога 164 лица је осуђено за став 3, а 8 лица за став 2 наведеног члана.

Од 164 осуђених за став 3 члана 33. ЗООМ-а, према 119 лица је изречена казна затвора од једне године, 32 лица је осуђено на затвор преко једне до две године, 9 лица на преко две до три године, а по два лица на казну затвора преко три до пет и преко пет до десет година. У односу на осуђена лица од једне године није било жалби за три лица

Против првостепених пресуда окружних судова за став 3. члан 33. ЗООМ-а јавни тужиоци су поднели 38 жалби (23,17%), а у корист оптужених изјављено је 156 жалби.

Одлучујући о жалбама Врховни суд је према 148 лица пресуде потврдио, према три лица казне повећао, а према 10 казне смањено. Из ових података произилази да је казнена политика Врховног суда за ово кривично дело била нешто блажа од казнене политике окружних судова. Међутим, имајући у виду број изјављених жалби јавних тужилаца, може се закључити да је

казнена политика окружних судова за наведено кривично дело била адекватна, а ово произилази из чињенице да не долази до пораста кривичних дела из Закона о оружју и муницији.

За став 2. члана 33. ЗООМ-а окружни судови су изrekli кривичне санкције према 8 лица и то на казну затвора до три месеца, преко три до шест, преко шест месеци до једне године и преко две до три године осуђено је по једно лице, а према четири лица је изречена условна осуда. Није било жалби за три лица.

Јавни тужиоци су изјавили четири жалбе, од којих су три на условне осуде, па је Врховни суд одлучујући о жалбама повећао две казне тако што је уместо условних осуда изрекао казну затвора и повећао је једну казну од једне године затвора преквалификацијом на став 3. члана 33. ЗООМ-а. У корист оптужених изјављено је пет жалби и све су одбијене, а четири првостепене пресуде су потврђене.

Кретање предмета из области грађанског права

Судови су одлучивали у великом броју предмета у споровима из области грађанског права. У парничном и ванпарничном поступку примљено је 463.257 првостепених и 61.808 другостепених предмета свих врста. Оставинских и осталих ванпарничних предмета примљено је 233.500, а првостепених парничних 229.757 предмета. Са нерешеним предметима из претходне године судови су имали у раду укупно 738.486 парничних и ванпарничних предмета. То је за 41.448 предмета више него претходне године.

У току године решено је 510.089 предмета, а остало нерешених 229.527 предмета. У односу на претходну годину више је решено 25.586 предмета.

Од нерешених парничних и ванпарничних предмета највећи број (182.192) чине предмети у првостепеном парничном поступку.

У погледу структуре предмета из области грађанског права то су код предмета из првостепене надлежности окружног суда најчешће спорови ради заштите ауторског и патентног права, заштите права из индустријске својине и спорови за објављивање исправки информација. У групи ових предмета су и предмети за признање страних судских одлука.

У парничним предметима које су у првом степену судили општински судови заступљене су све врсте спорова. По структури доминирали су као најбројнији спорови о имовинско-правним захтевима, а међу њима спорови из облигационо-правних односа и стварно-правних односа. Пред судовима су у знатном броју заступљени и спорови из наследно-правних односа као и спорови из брачних и породичних односа.

Број радних спорова повећан је у 2003. години у односу на претходни период у коме је такође било веома изражено повећање броја примљених предмета радних спорова код одређеног броја судова. Повећање броја радних спорова је последица изузетно тешког положаја у коме се налазе друштвена привредна предузећа која су већином у стечају или у поступку својинске трансформације. Зато је њихово повећање и изражено највише код судова на одређеним подручјима - Крагујевац, Смедерево, Јагодина, Лесковац и др.

У структури радних спорова, најбројнији су предмети о престанку радног односа отказом рада и о престанку потребе за радом запослених услед технолошко-организационих промена послодавца, као и предмети о новчаним потраживањима уз додатне захтеве за уплату доприноса здравственог и пензијског осигурања и за упис радног стажа у радну књижицу.

У ванпарничној области, структура предмета је углавном уједначена. Највећи број предмета односи се на поступак уређења имовинских односа (расправљање заоставштине, одређивање накнаде за експроприсану непокретност, деоба имовине, уређење међа) али и друге сложене ствари које спадају у ванпарничну сферу судског рада (састављање, потврђење и чување исправа, судски депозит и слично).

Као што се из приказане структуре предмета види у грађанској области судског рада судови су били оптерећени разноврсним и сложеним споровима, а бројна спорна правна питања у пракси судова требало је расправити без довољног упоришта у прописима или њиховим широким тумачењем.

У 2002. години код свих општинских судова примљено је 413.837 предмета за извршење правноснажних судских одлука у грађанским стварима, што је за 62.401 предмета више него претходне године. Са нерешеним предметима из ранијих година било је у раду 591.276 ових предмета. Од тога је решено 392.075 предмета или за 39.681 предмета више него претходне године. Остало је нерешено 199.201 предмета (за 34.676 предмета више него претходне године).

Што се тиче структуре извршних предмета код извесног броја судова у односу на предмете класичног извршења преовлађују предмети који се односе на извршење на основу веродостојне исправе и то нарочито иницираних од стране комуналних предузећа ради наплате комуналних услуга и они код појединих судова (нарочито у већим градским центрима) чине више од 80% укупног годишњег прилива нових предмета.

Из извештаја судова и овога пута произилази оцена да на дужину трајања извршног поступка утиче веома тешка укупна економска ситуација како физичких тако и правних лица, посебно привредних субјеката.

Код бројније групе извршних предмета (извршење на основу веродостојне исправе) поступак је најчешће неефикасан, због проблема око пописа, процене и заплене покретних ствари дужника, а услед економско-социјалних разлога најчешће и без ефекта због немогућности продаје заплених ствари. Код неких судова (Лесковац) велики је број предмета извршења из радних спорова јер је 90% предузећа отишло у ликвидацију. У извештају тога суда се наводи да овај проблем не може да се реши од суда до суда већ укључивањем и других друштвено релевантних фактора.

Код спровођења извршења наилази се и на бројне друге тешкоће. Ради илустрације отежаних услова поступања у извршном поступку, у извештају Округног суда у Панчеву се наводи да је почетком 2003. године приликом покушаја судских извршитеља да уђу у један стан у Панчеву дошло до експлозије претходно постављене експлозивне направе када је више судских извршитеља тога суда и полицајаца МУП-а Панчево телесно повређено од којих неки врло тешко.

Кретање предмета из области управног права

У 2003. години код окружних судова и Врховног суда Србије примљено је 8.525 тужби којима се покреће управни спор против коначних аката органа управе. У односу на претходну годину примљено је више 255 предмета.

До повећања прилива дошло је код окружних судова и то највише код Окружног суда у Новом Саду - за 140,4% више у односу на 2002. годину, а 180,5% више у односу на 2001. годину. Овако значајно повећање управних предмета последица је проширења надлежности покрајинских органа управе на основу Закона о утврђивању одређених надлежности аутономне покрајине.

И даље је највећи број предмета и то 4.636 предмета примљено код Врховног суда Србије - док су сви окружни судови заједно примили 3.889 предмета. Са нерешеним предметима из ранијег периода судови су имали у раду 13.045 предмета управних спорова у првостепеном поступку од чега код Врховног суда 8.236 предмета, а код свих окружних судова 4.809 предмета.

У току године решено је 7.905 предмета (од чега 3.771 код окружних судова, а 4.134 предмета код Врховног суда Србије). Остало је нерешено 5.208 предмета (1106 код окружних судова и 4.102 код Врховног суда).

Према структури предмета код окружних судова највише управних спорова (око 80%) односило се на област пензијског и инвалидског осигурања. Од осталих предмета најбројнији су они који се односе на додатак за туђу негу и помоћ, затим грађевински и предмети из стамбене области, комуналне делатности, а повећао се број предмета који се односи на испитивање исправности рачуна за ПТТ услуге и коришћење рекламних паноа.

Рад судова са подручја Косова и Метохије

Као што је познато, рад судова са Косова и Метохије, после њиховог измештања у друге судове на територији Републике Србије, био је организован применом општег института процесног права - делегације судова, а почетком 2000. године, организован је у форми непосредног поступања. Рад неких од ових судова организован је и на Космету у местима где је концентрисан део српског и осталог неалбанског становништва које је тамо остало. Тако на Космету делимично функционишу сва три општинска суда са подручја Окружног суда у Приштини - у местима Грачаница и Штрпцу. Општински судови са подручја Окружног суда у Косовској Митровици своје активности обављају претежено на Космету - у Косовској Митровици, Звечану и Лепосавићу.

Судови са Косова и Метохије решили су у 2003. години 129 кривичних предмета од којих 76 истражних, 44 предмета у првостепеном кривичном поступку и 9 предмета у другостепеном кривичном поступку. У парничној материји решили су 358 предмета у првостепеном и 83 предмета у другостепеном поступку. У структури парничних предмета појављују се предмети за развод брака, предмети у вези дужничко-поверилачких односа и радни спорови. Оставинских предмета решено је 565 и извршних 66 предмета. Осим овога, решено је 4.669 разних других захтева странака (дозвола за ступање у брак пре пунолетства, обезбеђење доказа, проглашење несталих лица за умрла и др.). У највећем броју случајева судови су издавали разна уверења грађанима, вршили овере, поступали по замолницама, одговарали на примљене дописе разних институција и вршили друге послове по захтевима расељених лица.

Крајем 2003. године, у складу са одредбом члана 18. Закона о судијама, 35 судија са Косова и Метохије привремено је упућено на рад у судове на осталом делу територије Републике Србије.

ПРЕГЛЕД РАДА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ ЗА 2003. ГОДИНУ

Рад Врховног суда Србије у 2003. години одвијао се и даље у условима прешироко утврђене надлежности у суђењу, због одлагања рока за почетак примене одредаба о организацији и надлежности судова из Закона о уређењу судова.

Мада је услед тога био оптерећен великим бројем предмета Врховни суд је у 2003. години, обавио и бројне друге послове из своје надлежности изван суђења која му је поменути закон утврђена као највишем суду у Републици. Ту је, пре свега, обезбеђивање јединствене судске примене права путем заузимања начелних правних ставова, разматрање примене закона и других прописа и рада судова, објављивање судске праксе, рад на стручном оспособљавању судијских кадрова кроз све форме рада, организовање и учествовање на разним саветовањима, семинарима и округлим столовима по актуелним правним питањима, учествовање у припреми нацрта појединих закона и друго.

Врховни суд је своје функције у 2003. години остваривао са знатно смањеним бројем судија.

Према важећој систематизацији која је утврђена од стране Народне Скупштине Републике Србије у Врховном суду Србије систематизовано је 77 судијских места са председником суда.

На почетку извештајног периода било је попуњено 62 судијска места (са председником суда).

У марту и априлу 2003. године Народна Скупштина Републике Србије донела је одлуку о престанку судијске дужности због навршења радног века за 11 судија а у току године престала је судијска дужност још једној судији на лични захтев. Половином априла 2003. године извршен је избор девет судија Врховног суда од којих је једна судија изабрана за председника суда. Избором још једног судије у јулу 2003. године Суд је до краја године имао 56 судија.

То значи да је током 2003. године било непопуњено 21 судијско место.

Како је једна судија одмах након избора упућена на рад у Посебно одељење Окружног суда у Београду, суд је фактички радио са 55 судија односно са 22 судије мање у односу на одобрену систематизацију.

Просечна оптерећеност судија у односу на укупан број предмета у раду износила је 594 предмета, а у односу на укупан број решених 397 предмета (месечно 54 односно 36 предмета по судији), што је за 37 предмета по судији више него у претходној години.

У остваривању задатака Врховног суда, одговарајући допринос дало је и 66 судских саветника и 68 осталих запослених.

Судски саветници у већима урадили су у току године нацрте судских одлука у 17.841 предмету.

Обим послова, стање ажурности и начин решавања предмета

У 2003. години у Врховном суду Србије примљено је укупно 21.360 нових предмета ради одлучивања о жалбама и ванредним правним лековима, што је за 392 предмета више у односу на претходну годину (1,87%). Повећање прилива бележи се само код кривичних предмета и оно износи 1.104 предмета више док је код грађанских предмета и предмета управног спора дошло до смањења прилива у односу на претходни извештајни период.

Са нерешеним предметима из претходне године суд је имао у раду укупно 32.688 предмета (за 210 предмета мање него у 2002. години).

Од новопримљених предмета у Врховном суду Србије било је из кривично-правне области 7.224 предмета, из грађанско-привредне 8.468 и из области управног спора 5.668 предмета. Према врсти правних лекова примљено је 4.866 предмета по жалбама на одлуке окружних судова, 9.836 предмета по ванредним правним лековима, 4.636 предмета управних спорова у првостепеном поступку и 2.022 осталих предмета.

У току 2003. године решено је 21.862 предмета, или око 67% од укупног броја предмета у раду. Решено је 292 предмета више у односу на претходну годину, а 502 предмета више од годишњег прилива нових предмета.

Остало је нерешених 10.826 предмета (за 502 предмета мање него на крају претходне године). Број нерешених предмета је око шестомесечног прилива нових предмета (6,08) и представља незнатно побољшање ажурности у односу на претходну годину када је износила 6,4 а нарочито у односу на 2001. и 2000. годину када је износила 7,3 односно 8,5 месечног прилива нових предмета.

Одлучивање о кривичним предметима

Кривично одељење Врховног суда Србије примило је у 2003. години 7.224 нових предмета што је за 1.104 предмета или за 18% више него у 2002. години.

Повећање прилива највише је изражено код основне групе предмета по жалбама ни пресуде првостепених судова (15,4%), и по жалбама на решења првостепених судова (52,7%), а одразило се и код свих других предмета осим код предмета по захтевима за ванредно ублажавање казне, код којих је прилив смањен за око 12%.

Са нерешеним предметима из 2002. године у раду је било укупно 9.642 кривичних предмета.

У току године решено је 7.549 предмета или око 78% од укупног броја предмета у раду. У односу на претходну годину више је решено 1.325 предмта или 21,3%.

На крају године остало је нерешено 2.093 предмета, што је за 325 предмета мање него на крају 2002. године.

Број нерешених предмета је на нивоу 3,47 месечног прилива нових предмета што значи да је укупна ажурност у Одељењу знатно побољшана у односу на претходну годину (када је износила 4,7 месечног прилива).

Ако се посматра стање ажурности само у односу на најзначајнију врсту предмета у раду по жалбама на пресуде првостепених судова подаци показују да је у 2003. години ажурност знатно побољшана код ове врсте предмета јер је у односу на претходну годину решен већи број предмета (за 885 или 23,23%) а број нерешених предмета одговара четворомесечном приливу (4,00). У 2002. години коефицијент ажурности код ових предмета био је изнад петомесечног прилива (5,29).

Просечна оптерећеност судија овог одељења у односу на број решених предмета износи 397 предмета (месечно 36 предмета).

У погледу начина одлучивања по сваком редовном или ванредном правном леку стање је следеће:

Од укупно решених 2.344 предмета по жалбама против првостепених пресуда потврђено је 1.274 предмета (54,35%), укинута у 422 предмета (18%) и преиначена у 631 предмету (27%). Од преиначених пресуда у 400 предмета (63,4%) казна је пооштрена, а у 231 предмету (36,6) казна је ублажена.

Из наведених података произилази да је проценат потврђених првостепених пресуда повећан у односу на претходну годину када је износио 48,72% и да је смањен проценат укинутих пресуда са 23,57% на 18%. Процент преиначених првостепених пресуда је готово на истом нивоу као и претходне године при чему је код преиначених пресуда дошло до пооштравања казне у већем броју случајева у односу на претходну годину.

Може се закључити да је дошло до побољшања квалитета рада првостепених судова у односу на 2002. годину, као и да је у 2003. години казнена политика Врховног суда пооштрена.

Код ванредних правних лекова, од укупно решених 1.411 захтева за ванредно ублажавање казне усвојено је 90 (6,4%), а одбијено 1.308 (92,7%). Број усвојених захтева је мањи је за 46 предмета или 3,6% у односу на претходну годину. Упоредивање ових података са подацима из претходне две године указује да је дошло до даљег пооштравања критеријума код решавања по овом ванредном правном леку. Захтева за испитивање законитости правноснажне пресуде усвојено је 52 (12,56), а одбијено 358 захтева (86,47%). Захтева за заштиту законитости усвојено је 64 (68,8%), а одбијено 29 (31,2%).

У 2003. години било је у раду и 12 предмета трећег степена по жалбама на пресуде другостепеног суда. У току године решено је 8 предмета (66,6%) а остало је нерешено 4 предмета, што значи да је код ове групе предмета остварен висок степен ажурности и ефикасности. Од решених предмета пресуде су потврђене у четири предмета (50%), а у три предмета (37,5%), пресуде су преиначене због повреде кривичног закона. У једном предмету жалба је одбачена.

Код ове групе предмета Врховни суд није интервенисао у односу на изречене казне (као што је то био случај у 2002. години због примене блажег закона), што указује да је казнена политика код ових најтежих предмета оцењена као задовољавајућа.

Структура кривичних дела по предметима који су били у раду у 2003. години слична је оној у претходној години. Преовлађују предмети из надлежности петорног већа, с тим што се у највећем броју случајева ради о кривичним делима убиства (9,40), разбојништва и тешким облицима ових кривичних дела (2,6). Код кривичних дела из надлежности већа од три судије преовлађују кривична дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (27%) и кривична дела из Закона о оружју и муницији (18,60). Сложеност и тежина кривичних дела испољава се кроз најтеже облике кривичних дела за које је забрањена и најтежа казна (затвор од 40 година) као и кроз предмете где се ради о великом броју саизвршилаца односно саучесника у једном или више кривичних дела.

У 2003. години примљен је и један број предмета по жалбама на одлуке првостепеног суда из надлежности Окружног суда у Београду - Посебног одељења и Већа за ратне злочине истог суда.

С обзиром да је Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала и Законом о организацији и надлежности државних органа у поступку против учинилаца ратних злочина одређено да у овим предметима у другом степену (жалбеном поступку) одлучује Врховни суд Србије до почетка рада апелационих судова, и у Врховном суду Србије формирано је Посебно одељење за поступање у предметима кривичних дела са елементима организованог криминала као и Веће за ратне злочине.

Одлучивање о грађанско-привредним предметима

У извештајном периоду примљено је из ове области 8.468 предмета. У односу на претходну годину прилив је смањен - за 511 предмета или 6,04%. Са нерешеним предметима из претходне године суд је имао у раду укупно 13.074 предмета из области грађанско-привредног права.

Од новопримљених предмета, по правним лековима, било је 7.367 предмета и то: по жалбама 108 предмета, по ревизији 6.659 предмета (у грађанским 6.187 предмета и у привредним споровима 472 предмета) и по захтеву за заштиту законитости 600 предмета (у грађанским 567 предмета и у привредним споровима 33 предмета).

Осим предмета по правним лековима примљено је још 1101 предмета који се тичу одлучивања о сукобу стварне и месне надлежности и о делегацији судова.

До смањења прилива нових предмета дошло је код предмета по ревизији и у грађанским (за 1090) и у привредним споровима (за 114) предмета, као и код захтева за заштиту законитости у привредним споровима за 10 предмета. Прилив је повећан код предмета по жалби за 15 предмета, по захтеву за заштиту законитости у грађанској области за 383 предмета и код осталих за 300 предмета.

У току године решено је 9.206 предмета или око 70,42% од укупног броја предмета у раду. У односу на претходну годину мање је решено 643 предмета.

Просечна оптерећеност судија овог одељења у односу на број решених предмета износила је 400 предмета (месечно 36 предмета).

Остало је нерешено 3.868 предмета (738 предмета мање него у 2002. години). Број нерешених предмета је на нивоу 5,47 месечног прилива што значи да је ажурност побољшана у односу на претходну годину (када је износила 6,1).

У оквиру Грађанског одељења постоји специјализовано веће за привредне спорове, које поред ових спорова решава спорове и из осталих материја осим радних спорова.

У извештајном периоду специјализовано веће примило је из материје привредних спорова 505 предмета. Са нерешеним предметима из претходне године имало је у раду 751 предмет. У току године решено је 556 предмета (74,03%), а остало је нерешено на крају године 195 предмета.

У погледу начина решавања по сваком ванредном правном леку стање је следеће:

У грађанским споровима од укупно решених 7.289 предмета ревизија је одбијена у 5.504 предмета (75,5%), (од тога у радним споровима у 1062 предмета или 57,84%, а у осталим грађанским споровима у 2.920 предмета или 59,20%), уважена укидањем у 727 предмета (9,3%), уважена преиначењем у 437 предмета (6,2%), одбачена у 1.160 предмета (17,13%) и решено на други начин у 462 предмета (6,8%).

У привредним споровима од укупно решених 521 предмет ревизија је одбијена у 281 предмету (53,94%), уважена укидањем у 98 предмета (18,80%), уважена преиначењем у 20 предмета (3,83%) одбачена у 81 предмету (15,54%) и решено на други начин 41 предмета (7,86%).

По захтеву за заштиту законитости у грађанским споровима од укупно решених 547 предмета захтев је одбијен у 418 предмета (76,41%), усвојен у 112 предмета (20,47%) и решено на други начин 17 предмета (3,10%). У привредним споровима од укупно решених 35 предмета захтев је одбијен у 15 предмета (42,85%) усвојен је у 18 предмета (51,42%), а решено је на други начин у два предмета (5,71%).

Одлучивање о законитости коначних управних аката

У 2002. години примљено је 5.668 предмета из области управног спора, што је за 201 предмет или 3,42% мање у односу на претходну годину. Од броја примљених предмета највећу групу чине предмети из првостепене надлежности Врховног суда - укупно 4.636 предмета. Прилив ових предмета је на нивоу претходне године а за 747 предмета је већи од броја предмета који су у овом поступку примили сви окружни судови заједно.

Са нерешеним предметима из претходне године Одељење за управне спорове имало је у раду укупно 9.972 предмета.

У току године решено је 5.107 или 51% од укупног броја предмета у раду. Остало је нерешено 865 предмета. Број нерешених предмета је изнад десетомесечног прилива (10,30), што значи да је ажурност погоршана у односу на претходну годину када је коефицијент ажурности износио 8,8%.

Просечна оптерећеност судија овог одељења у односу на број решених предмета износила је 426 предмета (39 месечно).

Што се тиче структуре новопримљених предмета у којима се оцењује законитост аката републичких органа управе најбројнији су акти Пореске управе при Министарству финансија и економије Републике Србије којих је примљено 1.388 предмета. То су пре свега предмети из фискалне области као што су све врсте пореза и доприноса, комуналне таксе, инспекцијске мере и друго. Примљен је и 371 царински предмет што спада у нову надлежност тог министарства а и Врховног суда Србије. Из надлежности Министарства финансија примљено је и 939 других предмета који се односе на враћање земљишта, самовласно заузеће земљишта, експропријацију и друго, а примљено је и 246 предмета у којима се преиспитује законитост управних аката Главног инспектора Финансијске полиције Републичке управе јавних прихода.

То значи да се више од половине новопримљених предмета односи на оцену законитости аката Министарства финансија и економије Републике Србије. Следећу групу по бројности предмета чине акти Министарства урбанизма и грађевина а иза њих акти Министарства унутрашњих послова. Затим следе акти других министарстава, акти Владе Републике Србије, Народне банке Србије итд.

У 2003. години Управно одељење Врховног суда Србије одлучивало је у изборним предметима по жалбама на решења Републичке изборне комисије по расписаним изборима за председника Републике Србије којих је било укупно 11 и за посланике Народне скупштине. Такође је одлучивано у предметима који се односе на порез на екстрапрофит, што је заједно са изборним предметима било у центру интересовања јавности и средстава информисања и под притиском представника извршне власти.

У погледу начина одлучивања у покренутих управних споровима стање је следеће:

Од укупно решених 4.134 предмета у првостепеном поступку тужба је одбијена у 2.255 предмета (55%) тужба је уважена и управни акт поништен у 1.150 предмета (28%), тужба је одбачена у 395 предмета (9,5%) и решено је на други начин 334 предмета (8%).

У предметима по захтевима за ванредно преиспитивање одлука окружних судова у управним споровима од укупно решених 450 предмета уважено је захтева у 105 предмета (23%) одијено у 325 предмета (72%) и решено на други начин 20 предмета (5%).

У предметима у којима се одлучује по жалбама укупно је решен 120 предмета од којих је у 86 предмета или 72% жалба одбијена, у 9 предмета или 8% жалба је уважена, а у 16 предмета или 13% жалба је одбачена, док је 2 предмета решено на други начин (2%).

Ови подаци показују да је добар квалитет рада окружних судова одржан и у 2003. години, с обзиром на број потврђених одлука.

По захтевима за заштиту законитости од укупно решених 17 предмета уважено је 10 захтева (59%), а одбијено 7 захтева (око 41%).

У предметима по захтевима за ванредно преиспитивање решења о прекршајима, од укупно решених 320 предмета уважен је захтев у 9 предмета (3%) одбијен је захтев у 306 предмета (96%) и 5 предмета је решено на други начин (1%).

Оцена квалитета и законитости разматраних одлука

Мада је оцена квалитета и законитости разматраних одлука већ изнета у оквиру приказа рада сваког судског одељења појединачно, неопходно је да се у овом извештају ти подаци сагледају и збирно за Врховни суд у целини и то како следи:

У другостепеном поступку у Врховном суду решавано је 4.939 предмета и то: кривичних 4.694, грађанских 125 и управних 120 предмета. Потврђено је 3.370 (71%) одлука окружних судова, укинута 783 (16,6%), преиначено 667 (14,2%) одбачено жалби 55 (0,11%) и решено на други начин 15 предмета (0,03%). Број укинутих одлука у односу на укупан број решених предмета у другостепеном поступку у оквиру одређене врсте предмета највећи је код грађанских предмета - 30,4%, а затим код кривичних 16,7% и најмањи код предмета управних спорова - 0,7%. Највећи број одлука у кривичним предметима укинут је због битне повреде одредаба кривичног поступка, док су у грађанским споровима и предметима управног спора све одлуке укинуте због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Од 692 решених захтева за заштиту законитости захтев је усвојен у 204 предмета (29,4%). Посматрано према областима судског рада највише захтева за заштиту законитости усвојено је у грађанским споровима (112).

Ако се подаци о броју решених и усвојених захтева за заштиту законитости упореде са претходном годином види се да је решено више 318 захтева али да је проценат усвојених значајно смањен - са 73% (у 2002) на 29,4% (у 2003. години).

Од 9.884 решених захтева по осталим ванредним правним лековима укључујући и захтев за судску заштиту у предметима прекршаја усвојено је 1.538 или (15,56%). У односу на број решених предмета по сваком ванредном правном леку највише је усвојено ревизија у грађанско-привредним споровима - 1282, а најмање захтева за ванредно преиспитивање одлуке суда у кривичним предметима. У односу на претходну годину знатно је смањен број усвојених захтева за заштиту законитости (са 73% у 2002. години на 29,4% у 2003. години) док је број усвојених захтева код осталих ванредних правних лекова на приближно истом нивоу као претходне године.

Обезбеђивање јединствене судске примене права и друге активности изван суђења

Своју обавезу да обезбеђује јединствену судску примену права Врховни суд је извршавао одлучивањем о редовним и ванредним правним лековима против одлука судова опште надлежности и привредних судова, праћењем и проучавањем проблема судске праксе који су од интереса за правилну примену закона, испитивањем законитости коначних управних аката државних органа у управном спору и коришћењем других овлашћења која су му дата као највишем суду у Републици.

На седницама судских одељења разматрани су проблеми уочени у пракси судова и бројна спорна правна питања од интереса за примену закона.

Усвајањем правних схватања у великом броју случајева неадекватне и нејасне законске регулативе или правних празнина Врховни суд је обезбеђивао јединствено поступање судова и усмеравао судску праксу.

Нека од значајнијих правних питања по којима су заузета правна схватања била су:

Из области кривичног права:

- Трајање притвора;
- примена блажег закона код кривичних дела пореске утаје, злоупотребе овлашћења у привреди и кривичних дела из Закона о пореском поступку и пореској администрацији;
- време извршења кривичног дела;
- разлози за одређивање притвора по члану 142. став 2. тачка 1. ЗКП;
- задржавање из Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала и мера обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку;
- производња опојне дроге (марихуана) као радња извршења кривичног дела из члана 245. став 1. КЗ СРЈ.

Из области грађанског права:

- застарелост потраживања зараде, разлике зараде и накнаде зараде и самог права на исплату;
- стварна надлежност суда у споровима по основу стицања права на акцијама или деоницама и у споровима о акционарско-деоничарском статусу;
- дозвољеност ревизије у споровима између синдиката и послодавца поводом колективних уговора и у споровима поводом избора и разрешења органа правних лица;
- правни лек против решења о привременој мери у парничном поступку;
- дозвољеност ревизије у имовинско-правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу;
- доспелост обавезе плаћања накнаде за коришћење ствари по Уредби о организовању и извршавању материјалне обавезе;
- примена међународне конвенције о застарелости потраживања међу странкама од којих једна од странака није потписник конвенције;
- право на накнаду зараде и дневнице лицима у резервном саставу Војске Југославије у току НАТО бомбардовања СРЈ 1999. године;
- разграничење између судске и управне надлежности (Закон о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца);
- застарелост новчаног потраживања утврђеног правноснажном судском одлуком које је обезвређено у условима високе инфлације до 24. јануара 1994. године.

Усвојено је и једно правно мишљење по питању:

- примена одредбе члана 20. став 4. Закона о приватизацији у парничном и извршном поступку.

Из области управног права:

- Примена члана 3. став 1. тачка 12. Закона о једнократном порезу на екстра доходак и екстра имовину стечену искоришћавањем посебних погодности;

- примена члана 4. Закона о расправљању имовинских односа насталих самовласним заузећем земљишта у друштвеној својини и члана 3. Закона о изменама и допунама истог Закона;

- Надлежност за поступање у управним споровима по тужбама против коначних решења покрајинских органа управе;

- Од када почиње да тече рок од 24 часа за изјављивање приговора због неправилности у поступку предлагања односно избора на одлуку Републичке изборне комисије.

- Извршење пресуде донете у управном спору по уваженој тужби због "ћутања администрације",

Током године судије сва три судска одељења извршиле су према утврђеном програму обилазак већег броја окружних судова и учествовале у раду регионалних саветовања која су била организована од стране окружних судова. Саветовања ове врсте су од посебног значаја за стручно усавршавање судија јер се на њима расправља о конкретним спорним правним питањима која се постављају претежно од стране подручних општинских судова.

У судским одељењима су, такође, биле формиране радне групе од по неколико судија које су пружале непосредну стручну помоћ нижим судовима.

И током 2003. године судије Врховног суда биле су ангажоване на едукацији младих судијских кадрова према унапред утврђеном програму а у организацији Правосудног центра.

У остваривању своје функције обезбеђивања јединствене судске примене права Врховни суд је у октобру 2003. године организовао у Врњачкој Бањи редовно годишње саветовање судија свих судова опште надлежности. Саветовање је било посвећено актуелним правним питањима из праксе судова, изузетно значајним за примену закона и изградњу и усаглашавање судске праксе у области кривичног, грађанског и управног права. Изложено је 36 реферата од којих 11 из области кривичног, 13 из области грађанског и 12 из области управног права. Највећи број реферата припремиле су судије Врховног суда Србије а сви реферати објављени су у Билтену судске праксе Врховног суда Србије, пре почетка саветовања. По свим рефератима вођена је исцрпна расправа.

Од стране учесника саветовања постављен је пре и током саветовања велики број питања на која су одговоре давале судије Врховног суда.

Саветовање је било добро посећено од стране судија из свих судова опште надлежности а и привредних судова. Поред великог броја судија саветовању је присуствовао и изванредан број јавних тужилаца и јавних правобранилаца и њихових заменика, као и представника одређеног броја других државних органа и организација за чији рад је од значаја проблематика којом се бавило ово саветовање, а чија се коначна акта оцењују у управним споровима. Својим учешћем у дискусији а неки и са рефератима допринели су да расправа о многим правним питањима буде свестранија.

За време саветовања одржани су и састанци са председницима окружних и општинских судова по питањима од значаја за рад судова.

Саветовање је имало и више пропратних садржаја (видео презентација саветовања, презентације прописа и других издања појединих издавачких предузећа, рад на рачунарима).

Судије Врховног суда учествовале су са рефератима и у расправи и на многим другим стручним састанцима, семинарима, округлим столовима и саветовањима која су организована од стране других органа и организација по правним питањима из разних области права или поводом примене нових закона.

Тако су судије Кривичног одељења учествовале на специјалистичким курсевима о антикорупцији и борби против организованог криминала, а ради упознавања са институцијама других земаља за борбу против организованог криминала били су у студијским посетама СР Немачкој и Италији, заједно са судијама Посебног одељења Окружног суда у Београду.

Судије Грађанског одељења учествовале су у раду Копаоничке школе природног права, на саветовању трговинских судова на Златибору, као и на семинару у Будви о накнади штете.

Ради упознавања са страним правним системима и структуром судова судије Грађанског одељења имале су значајно учешће на студијским путовањима у иностранство.

Тако су у организацији Београдског центра за људска права и Британског удружења за централну и источну Европу - форум за Нову Србију учествовали на Семинару о управљању судовима у Енглеској, на међународном симпозијуму о европским стандардима у области облигационог права које је одржано у Дубровнику, на међународном симпозијуму у Будимпешти на тему: Статут Европе и имплементација европских закона у домаће законодавство, као и на семинару о медијацији одржаном у Канади као и на два семинара у Београду и Новом Саду о истој теми.

Један судија је био на студијском путовању у Лос Анђелесу ради упознавања са структуром судова, условима и начином именовања судија, поступком именовања стечајних судија, структуром федералног магистрата судија, начином рада појединих врста судија са посебним освртом на функцију стечајног управника САД-а, прегледом стечајног права и ослобађањем стечајног дужника од дугова који га оптерећују.

Судије овог Одељења биле су учесници школе за едукацију судија и адвоката у вези примене чл.5. и 6. Конвенције о људским правима у Стразбуру који се односе на право на слободу и право на правично суђење.

Две судије овог одељења воде радну групу која сарађује са Центром за едукацију и са консултантском кућом УСА АИД (америчка помоћ по питањима организовања и финансирања низа програма и округлих столова у области привредног права) и учествују у процесу стручног усавршавања свих циљних група за трговинске судове - приправника, судијских помоћника и судија са судијским стажом до три године и преко три године.

Саветници из Грађанског одељења били су учесници Школе људских права стручног семинара на тему: "Утицај придруживања Европској унији на национални правни систем."

Судије Управног одељења одржале су више састанака са представницима републичких органа управе на којима су их упознали са правним схватањима Одељења донетим у примени нових прописа. Састанци су организовани са циљем да се унапреди рад органа управе у доношењу управних аката како би се обезбедио што већи степен правне сигурности и поштовање права грађана.

Судије Управног одељења активно су учествовале у раду Копаоничке школе природног права, са већим бројем реферата и у расправи.

Судије Врховног суда учествовале су у раду радних група за израду закона из кривичноправне области, затим Закона о парничном поступку, Закона о браку и породичним односима, Закона о стечају и Закона о својинско правним односима.

По актуелним питањима судског рада одржавани су редовни састанци председника Врховног суда са председницима окружних судова, а по потреби и са председницима општинских судова.

Врховни суд издаје Билтен судске праксе као гласило инструктивног карактера намењено судијама и судијским помоћницима свих судова као и широј јавности. У 2003. години изашла су из штампе три броја билтена од којих је један био посвећен годишњем саветовању у Врњачкој Бањи.

Рад Великог персоналног већа

Велико персонално веће Врховног суда Србије које је надлежно да одлучује о законом одређеним питањима положаја судија, конституисано је крајем априла 2003. године. У састав овог Већа ушло је девет судија Врховног суда Србије - по три судије из сваког судског одељења (Кривичног, Грађанског и Управног).

У извештајном периоду у раду је имало 147 предмета. Решено је 132, а остало нерешено 15 предмета.

Од 132 решена предмета, 49 предмета су лични захтеви за престанак судијске дужности који су након разматрања њихове ваљаности прослеђени Народној скупштини Републике Србије.

У периоду од конституисања па до краја 2003. године, Велико персонално веће одржало је 20-двадесет седница на којима је разматрано постојање разлога за разрешење 71 судије (тим поводом донете су одлуке којима је утврђено да постоје разлози за разрешење 22 судије због нестручног или несавесног рада, осуде за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци или за кажњиво дело које судију чини недостојним судијске дужности, у односу на 19 судија изречена је мера упозорења због нестручног или несавесног рада која се по правноснажности одлуке уписује у лични лист судије, за 14 судија нађено је да нема разлога за разрешење, док је у односу на 13 судија поступак обустављен, јер су председници судова повукли свој предлог за разрешење). Велико персонално веће одлучивало је и о основаности приговора судија на одлуку о удаљењу од судијске дужности, о неспојивости судијске функције са обављањем других послова и дужности, утврђивало постојање услова за престанак судијске функције због навршења радног века, као и разлога за разрешење због трајног губитка радне способности (инвалидитет).

Од 15 нерешених предмета пренетих у 2004. години, у 9 предмета покренут је поступак за разрешење судије због нестручног или несавесног рада, а остали предмети односе се на поступак утврђивања разлога за престанак судијске дужности због навршења радног века, поступак одлучивања о неспојивости других служби или послова са дужношћу судије, као и притужбе због повреде права које су судије поднеле на основу члана 26. Закона о судијама.

Судије који су чланови Великог Персоналног Већа поред свог редовног рада (вршења судијске дужности у судским већима), додатно су оптерећени радом у Великом персоналном већу (у својству судија известилаца, учешћем у доношењу одлука Великог персоналног већа и њиховом изградом) при чему је прилив предмета које Велико персонално веће добија у рад сталан, а поступак хитан.

Ради припреме предмета за доношење одлуке Већа у поступцима за разрешење судија због нестручног или несавесног рада, чланови Великог Персоналног Већа извршили су обилазак великог броја судова на целој територији Републике Србије, а рад на доношењу одлука о утврђивању разлога за разрешење укључивао је претходно прибављање и анализу података за сваког судију за задње две године судијског рада (јер је то био посматрани период), при чему је прегледано и анализирано на стотине предмета.

Поступање по представкама и притужбама

Мада је Законом о уређењу судова надзор над поступањем у предметима у прописаним роковима и поступањем по притужбама и представкама, стављен у надлежност Министарства правде, велики број грађана обраћао се и даље Врховном суду притужбама на рад судова у Републици. У току 2003. године примљено је 1836 предмета по притужбама. У највећем броју захтевано је убрзање поступка по ревизији али се и даље велики број притужби односи на рад општинских и окружних судова, што је последица непоступања ових судова по притужбама странке које им се обраћају или се оспорава тачност садржине извештаја које председници судова достављају странкама. Притужбе на рад нижестепених судова углавном се односе на дужину трајања судског поступка, посебно у парничним предметима.

Велики број странака обраћа се Врховном суду и са захтевом за ревизију правноснажно окончаних поступака или тражи разрешење једног броја судија општинских и окружних судова.

Сарадња са другим органима и организацијама

У извршавању својих задатака Врховни суд је у 2003. години остварио добру сарадњу са другим правосудним органима у Републици као и са Министарством правде по актуелним питањима судског рада.

По многим питањима кад је за то постојала потреба остварена је сарадња и са свим осталим министарствима и другим државним органима, Фондом ПИО, затим са Адвокатском комором Србије, Друштвом судија и другим органима и организацијама, како Републике Србије тако и Државне заједнице Србије и Црне Горе.

Остварена је сарадња и са Врховним судом Црне Горе, као и са Врховним судовима Републике Српске и Македоније.

По питањима од значаја за рад судова и остваривање људских права остварена је сарадња са више међународних организација, и представницима разних струковних организација из земаља Европске уније или САД, као и са домаћим невладиним организацијама.

Нарочито треба поменути следеће:

- ОЕБС (Организација за безбедност и сарадњу у Европи) која је координирала рад донатора на оснивању Центра за едукацију;
- УНДП (Уједињене нације - Програм за развој) - Мисија за реформу правосуђа;
- УНМИК - (Уједињене нације - Мисија за Космет);
- Савет Европе - по питањима рада Правосудног центра
- АБА ЦЕЕЛИИ (Америчко удружење адвоката), по питањима финансирања низа семинара и сарадња на оснивању Правосудног центра за стручно усавршавање судија;
- БООЗ ААЕН (Програм који је део УСА-АИД-а - Америчка помоћ по питањима организовања и финансирања низа програма и округлих столова у области правосудног права као и учешћа предавача);
- Београдски центар за људска права - по питању организовања низа курсева из области људских права;
- Фонд за отворено друштво (који је укључен у рад правосудног центра).

У остваривању сарадње са овим организацијама неки контакти имају само информативни карактер а други се врше у циљу прибављања финансијских средстава за потребе стручног усавршавања судија, набавку стручне литературе, учење страних језика и друге потребе.

Тако је од стране Фонда за отворено друштво, Правосудног центра и УНДП-а, финансирана организација годишњег саветовања судија у Врњачкој Бањи, а УСАИД и ОСЦЕ финансирају пројекат "Основни правци измене Закона о парничном поступку".

Председник Врховног суда Србије, по положају учествује у раду заједничког Програмског савета са Министарством правде у пројекту Европске агенције за реконструкцију за увођење компјутерске технологије и јединственог софтвера у судове Србије. Такође са Министарством правде, Врховни суд Србије учествује у пројекту британске организације ДФИД који има за циљ успостављање јединствених статистичких стандарда за мерење учинка судова и судија као и планирање буџета у правосудним институцијама.

ЗАКЉУЧНЕ ОЦЕНЕ

I

На основу изнетих података о раду оцењује се да је Врховни суд Србије у 2003. години постигао веома добре резултате у остваривању своје надлежности и то како у функцији суђења, тако и у погледу других функција које су му, као највишем суду у Републици, стављене у надлежност изван суђења.

Ти резултати су бољи него у претходној години која је, такође, оцењена као успешна.

У знатно отежаним условима због великог броја непопуњених судијских места (21), решен је већи број предмета него у претходној години, а број нерешених је смањен.

Целокупан годишњи прилив предмета је савладан и ажурност побољшана.

Значајна активност одвијала се у остваривању функције обезбеђивања јединствене судске примене права, као и на стручном оспособљавању судијских кадрова, а успешно су извршене и друге активности о којима је у извештају било речи.

Нарочита пажња била је посвећена анализи казнене политике, посебно за кривична дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога и омогућавање уживања опојних дрога, за кривична дела разбојничке крађе, разбојништва и тешке случајеве ових дела, као и за кривична дела из Закона о оружју и муницији, ради прилагођавања казнене политике друштвеној опасности тих дела и степену кривичне одговорности њихових извршилаца.

Извршена анализа показује да је казнена политика Врховног суда Србије у 2003. години поштрена.

II

Што се тиче подручних судова опште надлежности, који су такође радили у условима великог броја непопуњених судијских места, на основу података из извештаја произилази да су резултати рада ових судова у погледу броја решених предмета бољи него у претходном периоду јер је више решено 18.826 предмета.

Код већег броја судова реализован је програм решавања старих предмета, тако да је њихов број смањен у односу на претходни период.

Како је, пак, у току 2003. године и код окружних и општинских судова примљен већи број предмета него у 2002. години за 77.962 предмета, а прилив није савладан, повећан је и број нерешених предмета за 56.179 предмета.

Повећање броја нерешених предмета није битније утицало на укупан степен остварене ажурности која се креће око петомесечног прилива нових предмета, што је на приближно истом нивоу као претходне године.

Међутим, гледано по областима судског рада, стање ажурности великог броја општинских судова, и поред извесног побољшања, и даље не задовољава. То се односи у највећем делу на првостепени кривични и парнични поступак где се заостаци код појединих судова крећу од петомесечног до двадесетомесечног прилива нових предмета.

И квалитет рада већег броја општинских судова не може се оценити као задовољавајући, због чега се знатан број предмета враћа на поновни поступак што је додатно оптерећење и одражава се на дужину трајања судског поступка.

Прилог:

- Табеле о броју примљених и решених предмета код окружних и општинских судова,
- Табеле о казненој политици.

**В.Д. ПРЕДСЕДНИКА СУДА
Јанко Лазаревић**

Извештај урадиле саветници:

- Добринка Лучић (део о казненој политици)
- Љиљана Митровић